

5.11.2024
8. kokous
laajennettu kokoonpano (3. kokous)

VN/7326/2024

PORONHOITOLAIN ERÄIDEN SÄÄNNÖSTEN MUUTTAMISTA KÄSITTELEVÄ TYÖRYHMÄ

Aika: 5.11.2024 klo 10–13

Paikka: Rovaniemi, Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Hallituskatu 3 B, kokoushuone Erottaja

Kutsutut, laajennettu kokoonpano:

Anna-Leena Miettinen, MMM, pj.
Anne Ollila, PY, jäsen
Vilma Sanaksenaho, PY, jäsen
Sarita Kämäräinen, SaKä, jäsen
Asko Länsman, SaKä, varajäsen
Risto Ruuska, Lapin AVI, jäsen
Päivi Kainulainen, Lapin ELY, jäsen
Hannu Linjakumpu, Lapin ELY, varajäsen
Jukka Tauriainen, LUKE, jäsen
Aino Kurtti, MTK ry, jäsen
Ossi Pesälä, Metsähallitus, jäsen

Johanna Wallius, MMM, vpj. ja työryhmän sihteer
Aino Grönman, MMM, korkeakouluharjoittelija, kokouksen sihteerin tehtävät

Kutsutut, muut:

Saamelaispaliskunnat ry, Tiina Sanila-Aikio, (paikalla asiakohdat 1-2)

1. Kokouksen avaus ja asialistan hyväksyminen

Puheenjohtaja avasi kokouksen ja toivotti osallistujat tervetulleeksi. Asialista hyväksyttiin sellaisenaan.

2. Saamelaispaliskunnat ry:n kuuleminen

- Yhdistyksen näkemyksiä luonnoksesta hoito- ja käyttösuunnitelmia koskeviksi lainsäädäntöehdotuksiksi

Saamelaispaliskuntien edustaja Tiina Sanila-Aikio esitteli Saamelaispaliskunnat ry:n näkemyksiä lainsäädäntöehdotuksista hoito- ja käyttösuunnitelmiksi.

Suurimmat sallitut poromäärät -työryhmän ehdotukset (toimikaudella 2.10.2018-31.12.2019) ovat toimineet nykyisen poronhoitolain tarkistamistyöryhmän lainsäädäntöehdotusten käsittelyn ja arvioinnin pohjana Porotalouden tulevaisuustyöryhmän ohella. Yleisinä huomioina Saamelaispaliskunnat ry haluaa korostaa, et-tä Suurimmat sallitut poromäärä -työryhmän toimikaudesta on aikaa jo useita vuosia. Tänä aikana maailma on muuttunut, mutta tämä muutos ei näy nykyisen työryhmän työssä. Kansalliset ja globaalit muutokset eivät ilmene muutosehdotuksissa poronhoitolakiin eikä myöskään hallituksen esityksen luonnoksen perusteluissa.

Erityisesti ilmastonmuutoksen takia poronhoitoalueella on nähty ennennäkemättömiä sääilmiöitä. Myös koronapandemia ja sen kautta lisääntynyt Lapin luonnossa liikkuminen ovat vaikuttanut poronhoitoon ja sen toimintamahdollisuuksiin. Myös muutokset metsästyksessä, kuten koirien lisääntynyt käyttö ja suuri

koko sekä pidennetyt metsästysajat, ovat vaikuttaneet poronhoitoon. Esimerkiksi riekon metsästysaika pitäisi rajata 20.9.-31.12. ja hirven metsästysaika syyskuun viimeisestä viikonlopusta 30.11. väliseksi ajaksi.

Valtion heikentynyt taloustilanne näkyy poronhoidossa esimerkiksi erävalvojen resurssien vähyyden kautta. Norjan porojen laiduntaminen Suomen puolella tulee huomattavasti vaikeuttamaan myös joidenkin paliskuntien hoito- ja käyttösuunnitelmien toimenpiteiden asianmukaista toteuttamista. Natoon liittyminen ja lisääntynyt sotilaallinen varautuminen alkavat näkyä myös poronhoidossa rajavartiolaitoksen ja puolustusvoimien lisääntyneen alueellisen läsnäolon kautta. Näiden toimijoiden kanssa paliskunnilla ei ole mahdollisuutta neuvotella maankäyttötoimenpiteistä. Huoltovarmuutta ei myöskään ole mainittu mitenkään hallituksen esitysluonnoksessa, mikä olisi erityisen tärkeää saamelaisalueelle, myös saamelaisten oman ravintoautonomian kautta.

Poronhoitolakia muutettaessa ja sen perustuslainmukaisuutta arvioitaessa myös saamelainen poronhoito pitäisi mainita poronhoitolaissa. Saamelaispaliskunnat ry haluaa tuoda esille, että jokainen paliskunnan alue on tärkeä laidunalueena. Poronhoito on luonnonolojen mukaan muovautuvaa toimintaa, jolloin eri vuodenaikoina käytettäviä laidunalueita on mahdotonta piirtää täsmällisesti kartalle. Porojen hyvinvointi on kaiken päätöksenteon perustana myös laidunnuksesta päätettäessä.

Aikaisen teurastuksen määräaika (15.11.) saattaa olla mahdoton paliskunnille ilmasto-olosuhteiden muutoksen myötä erityisesti vähälumisyyden ja jään puutteen takia. Suuri osa paliskunnista joutuisi siirtämään poroerotuspaikkoja vesistöjen äärelle aikaisen teurastuspäivämäärän vuoksi, mikä myös aiheuttaisi kustannuksia.

Hoito- ja käyttösuunnitelmien myötä poronhoitoa elinkeinona halutaan rajoittaa. Hoito- ja käyttösuunnitelmien käyttöönotto merkitsisi velvoitteita poronomistajille, mutta suunnitelmat eivät sitois muuta osapuolia. Suunnitelmat eivät esimerkiksi vaikuttaisi viranomaisten päätöksentekoon. Suunnitelmien sitovuus ja vaikuttavuus muuhun maankäyttöön tulee käsitellä työryhmässä. Lisääntynyt ja hallitsematon maankäyttö johtavat siihen, että paliskunnat eivät pysty toteuttamaan suunniteltuja toimenpiteitä. Saamelaispaliskunnat ry katsoo, että jos suunnitelmiin ei liity viranomaisiin ja ulkopuolisiin toimijoihin kohdistuvaa sitovuutta, ns. nollavaihtoehto näyttäytyy hoito- ja käyttösuunnitelmien toteuttamista paremmalta vaihtoehdolta.

Rahoitusinstrumentteja hoito- ja käyttösuunnitelmien toteuttamiseksi ei ole arvioitu tai toteutettu hallituksen esityksen luonnoksessa eikä lainsäädäntöehdotuksissa. Jos hoito- ja käyttösuunnitelmilla halutaan edistää esimerkiksi aitaamista, paimentamista tai nykYTEKNIikkaa, näille ei ole osoitettu lisärahoitusta. Tulisi huomioida, että joissain paliskunnissa aitaaminen voi olla jopa haitaksi luonnolle. Laidunkiertoaidat eivät siten sovi kaikkialle. Vallitsevassa tilassa hoito- ja käyttösuunnitelmat tulevat tuomaan mukanaan myös laidunriitoja.

Poronhoitolain alkuosaan tulisi lisätä uusi säännös, joka koskisi saamelaisen poronhoidon turvaamista ja edistämistä.

Seuraavaksi Saamelaispaliskunnat ry esitteli lainkohtiin sekä hallituksen esityksen luonnoksen perusteluosaan muutosehdotuksiaan:

Perustelut

Sivulla 5 luvun 2.1.1. ensimmäisessä kappaleessa ei mainita eri alueista puhuttaessa lainkaan koltta-alueita. Tämän mainitseminen on kuitenkin hallituksen esityksessä olennaista. Sivulla 6 toisessa kappaleessa lainsäädännön ja hallinnon osalta pitäisi pyrkiä yhtäläisyyteen selkeyteen, joten voisi olla tarpeen lisätä vuosimaksun jälkeen sulkeisiin termit päämaksu tai hoitomaksu.

Sivulla 7 kappaleessa Laidunten kunto ja tuottokyky tulisi huomioida se, miten poronhoito ja poronhoitajat havainnoivat koko ajan ympäröivää luontoa. Porot eivät tuota vain haittaa luonnolle, vaan porot ja poronhoito voivat myös parantaa luonnon tilaa.

Sivulla 13 olisi hyvä korostaa, että myös kaavoittajia koskee poronhoitolain 53 §:n neuvotteluvelvollisuus. Nykyisen poronhoitolain sisältöä pidetään Saamelaispaliskunnat ry:ssä vanhanaikaisena. Viranomaisten soveltamiskäytäntö on ollut myös hyvin kirjavaa. Neuvottelun tulee olla muun muassa oikea-aikainen, aito mahdollisuus vaikuttaa lopputulokseen sekä yhteisymmärrykseen pyrkimistä. Poronhoitolain 53 §:n neuvotteluvelvoite on hyvin olennainen poronhoidon kannalta.

Sivulla 13 tulisi myös todeta, että Metsähallituksen hallinnoimat suojelu- ja erämaa-alueet eivät jatkautu tasaisesti paliskuntien tai eri vuodenaikoina käytettävien laidunten kesken. Hallituksen esityksen luonnokseen tulisi tarkentaa sivulla 14, että saamelaiden kotiseutualueen osalta kaikki paliskunnat eivät ole allekirjoittaneet 2014 kirjoitettua erillissopimusta porojen laidunalueista.

Kaikki hoito- ja käyttösuunnitelmien tiedot eivät voi olla julkisia, ja tätä seikkaa tulisi myös painottaa nykytilan arvioinnissa. Koska hoito- ja käyttösuunnitelmia sisältävässä prosessissa on paljon liikkuvia osia, julkisen ja ei-julkisen tiedon turvaaminen on varmistettava poronhoitolaissa. Olisi myös tärkeää pohtia, mikä on suunnitelman julkisuusasema, jos sitä pyydetään Paliskuntain yhdistykseltä, jolle suunnitelmat on toimitettu. Ensisijaisesti Saamelaispaliskunnat ry kuitenkin esittää, että suunnitelma toimitettaisiin suoraan Viran-omaiselle.

Saamelaispaliskunnat ry pitää todella tärkeänä, että jos 7 %:n vapaaehtoinen vähennys tehdään, paliskunnalla tulee olla oikeus halutessaan palata ministeriön asettamaan suurimpaan sallittuun lukuun. Jos paliskunnan poromäärä olisi olennaisesti alle (yli 14 %) suurimman sallitun määrän, sen tulisi voida valita poromäärän rajaamista koskeva toimenpide suunnitelmaansa ilman velvollisuutta tehdä päätöstä poromäärän vähentämisestä. Saamelaispaliskunnat ry katsoo, ettei tämä toimenpide todennäköisesti tule olemaan relevantti saamelaiden kotiseutualueella.

Saamelaispaliskunnat ry ehdottaa, että sivulla 18 luvun neljännessä kappaleessa kuulemisvelvollisuus yksityisten maanomistajien osalta ei saisi koskea saamelaiden kotiseutualuetta. Saamelaiden kotiseutualueella on erittäin vähän yksityisalueita suhteessa valtion maihin. Yksityinen maanomistus on paljon nuorempaa suhteessa poronhoito-oikeuteen ja ylimuistaiseen nautinto-oikeuteen. Sivulla 28 tuli täsmentää, mitä tarkoitetaan vähäisillä vaikutuksilla kuulemisvelvollisuuden yhteydessä. Sivulla 19 saamelaisen poronhoidon tunnustaminen olisi tärkeää, koska hallituksen esityksen luonnoksessa mainitaan myös tokkalkunnat ja siidat. Myös vapaavalintaisten toimenpiteiden osalta tulisi määritellä, mitä nämä toimenpiteet voivat käytännössä olla.

Taloudelliset vaikutukset hallituksen esityksen luonnoksessa on huomioitu vielä hyvin ohuesti. Esitysluonnoksen sivulla 20 taloudellisten vaikutusten osalta tulisi ottaa huomioon, että jos hoito- ja käyttösuunnitelmista tulee paliskuntia velvoittavia, tämän tulisi näkyä myös paliskuntien rahoituksessa. Jos hoito- ja käyttösuunnitelmien toteuttamisessa tarvitaan esimerkiksi aitausta tai teknologiaa, tällä on vaikutusta myös valtion talouteen. Myös mahdolliset valitusprosessit hoito- ja käyttösuunnitelmista lisäävät hallinnollista taakkaa paliskunnille. Jos työtä ei resursoida millään tavalla, hoito- ja käyttösuunnitelmien asettamisella ei saada vaikutuksia aikaan.

Suunnitelmien velvoittavuuden osalta pidetään hyvänä sitä, että suunnitelmia ei alisteta viranomaisen hyväksyntäprosesseille. Tämä kuitenkin herättää Saamelaispaliskunnat ry:n edustajan mukaan kysymyksen siitä, mitkä ovat suunnitelmien lopulliset oikeusvaikutukset. Kysymystä herättävät erityisesti oikeusvaikutukset suhteessa muuhun maankäyttöön.

Erityisesti sivulla 23 oletetaan, että hoito- ja käyttösuunnitelmia koskeva prosessi toteutettaisiin suomeksi. Prosessi tulisi olla toteutettavissa myös kaikilla kolmella saamen kielellä saamen kielilaki (1086/2003) huomioiden. Tällä hetkellä myöskään poronhoitolakia ei löydy kokonaisuutena yhdelläkään kolmesta saamen kielestä. Maa- ja metsätalousministeriön tulisi huomioida saamen kielilaki muutoinkin nykyistä paremmin hallinnonalallaan.

Poro torjuu pensoittumista myös muualla kuin tunturissa, mikä tulisi ottaa huomioon esitysluonnoksen sivulla 24. Jakson 4.2.5. ensimmäisessä virkkeessä pitäisi mainita porotalouden olennainen rooli myös saa-

melaisten perinteisenä elinkeinona. Sivula 25 pitäisi mainita myös metsätalouden ja massamatkailun vaikutus poronhoidolle.

Saamelaiskäräjälain 9 §:n neuvotteluvelvoite mainittava luonnoksen sivulla 27. Mikäli hoito- ja käyttösuunnitelmat sisällytetään poronhoitolakiin, on kannatettavaa, että säännökset sisällytetään omaan lukuunsa.

Sivulla 29 mainitaan, että hoito- ja käyttösuunnitelmat voivat toimia tietolähteenä ja työkaluna. Saamelaispaliskunnat ry:n edustajan mukaan tämä kuitenkin herättää kysymyksen, kenelle suunnitelmien on tarkoitus toimia tietolähteenä ja työkaluna.

Esityksen toimeenpanoa ja seuranta koskevan jakson osalta Saamelaispaliskunnat ry totesi, että saamelaisen poronhoidon elinvoiman indikaattori täytyy saada myös mukaan lainsäädännön vaikutusten seurantaan.

Lisäksi se totesi, että esitysluonnoksessa täytyisi käsitellä asiaa saamelaisen poronhoidon näkökulmasta. Myös saamelaisen kulttuurimaiseman ylläpito on tärkeää.

Lakiluonnos

Ehdotetun lakiluonnoksen 40 a §:n 1 momentin viimeinen sana on vaihdettava niin, että ei puhuta porotaloudesta vaan poronhoidosta.

Saamelaispaliskunnat ry esittää, että hyväksytty suunnitelma toimitetaan suoraan valvontaviranomaiselle. Paliskuntain yhdistyksen väliporrasta ei siten tarvittaisi.

Yksittäisen poronmistajan oikeusturva on huomioitava porojen vähentämistilanteissa. Menettely tulee olla selkeästi laissa.

Ehdotetun poronhoitolain 40 b §:n 1 kohdassa olevasta säännöksestä, joka koskee porojen kulun ohjaimista laidunalueiden välillä, ei ole aikaisempaa mainintaa hallituksen esityksessä. Toimenpiteen osalta tulee muistaa, että sen toteuttaminen aiheuttaa kustannuksia paliskunnille. Myös kohdan 3 mukaiseen toimenpiteeseen luonnon ennallistamistoimia koskien, jota sinänsä pidetään kannatettavana, tarvitaan myös rahoituskehys. Kohdan 4 muotoilu ei kuvaa saamelaista poronhoitoa siidojen / tokkakuntien / kyläryhmien osalta. Toimenpide 5 tulisi voida valita myös ilman erillistä päätöstä enimmäisporomäärästä tilanteessa, jossa ollaan enemmänkin suurimman sallitun poromäärän alapuolella kuin 14 %. Saamelaispaliskunnat ry pitää hyvänä edistyksenä edelliseen kuulemismateriaaliin nähden, että 14 % vähennyskatto on perusteltu ja siten ymmärrettävissä suojaavana säännöksenä.

Ehdotetun säännöksen 40 c §:n mukainen viranomainen ei saisi luovuttaa vahingossa mitään tietoja, mitkä eivät ole julkisia. Hoito- ja käyttösuunnitelmien asiakirjapohjien tulee vastata tähän niin, että ei-julkisia tietoja ei luovuteta vahingossa viranomaisen toimesta. Täytyy olla selvää, mitkä tiedot suunnitelmista ja suunnitelmien raportoinnista ovat julkisia ja mitkä ei-julkisia. Käsittelyn paliskunnassa yleisissä kokouksissa täytyy olla tämän mukaista.

Kuulemisen jälkeen käytiin vielä keskustelua:

Kuulemisen jälkeen keskusteltiin siitä, mitä yhteistyö muiden maankäyttäjien kanssa voisi olla sekä mitä neuvotteluvelvoite voisi käytännön tasolla tarkoittaa. Saamelaispaliskunnat ry:n edustaja korosti, että lainsäädäntö ei välttämättä ole paras ja tarvittava keino toteutettavalle yhteistyölle esimerkiksi maanomistajien kanssa saamelaisten kotiseutualueella. Keskusteltiin myös siitä, kuinka hoito- ja käyttösuunnitelmien julkisuus suhteutuu erityisesti maakaupoissa tarvittaviin tietoihin.

Saamelaispaliskuntien ry:n muutosehdotuksia tukevat myös Saamelaiskäräjät. Saamelaiskäräjien edustaja totesi, että on hälyttävää, kuinka massiivisesti hellepäivät ovat lisääntyneet. Muu maankäyttö turismin myötä on myös lisääntynyt merkittävästi poronhoitoalueella. Porotalous ei voi yksin ottaa vastuuta luonnosta. Ei voida odottaa jäkälälaidunten elpymistä, jos muut tahot eivät osallistu suojeluun. Jos ilmasto-

olosuhteiden muutoksiin ei reagoida nopeasti, luonto kärsii. Metsästystä poronhoitoalueella tulee myös uudelleenarvioida.

Yksityisten maanomistajien kuuleminen on tärkeää, jos suunnitelma koskee merkittävästi hänen omistuksessaan olevaa aluetta tai sillä tehtäviä toimia.

Saamelaispaliskunnat ry:n edustaja poistui kokouksesta ja kiitti työryhmän edustajia. Työryhmän jäsenet kiittivät edustajaa Saamelaispaliskunnat ry:n seikkaperäisistä huomioista.

3. Edellisen kokouksen pöytäkirjan hyväksyminen

Edellisen kokouksen pöytäkirjaan tehtiin muutoksia. Pöytäkirja sivulla kolme on lause; *Talvilaidunten suojelu pitäisi korvata jäkälälaidunten tilan parantamisella tai ja kesälaidunten tilan parantaminen kesälaidunkierron kehittämisestä.* Tämä lause vaihdettiin muotoon; *Talvilaidunten suojelu pitäisi korvata jäkälälaidunten tilan parantamisella ja kesäaikaisten laidunten suojelu kesälaidunkierron kehittämisellä.*

Muutoin pöytäkirja hyväksyttiin sellaisenaan.

4. Muistio: Hoito- ja käyttösuunnitelmien julkisuus

- Muistion esittely: Aino Grönman

Ministeriön edustaja Aino Grönman piti esityksen otsikon aiheesta.

Työryhmä arvioi sitä, voitaisiinko lomakkeelle merkitä se, että mikä tieto on tarkoitettu julkiseksi ja mikä tieto ei-julkiseksi.

Tulisi tarkkaan arvioida, mitä tarkoitetaan toimenpiteiden ja tavoitteiden perusteilla. Hoito- ja käyttösuunnitelmia koskevat asiakirja olisi hyvä pitää ehyenä kokonaisuutena. Ministeriön edustaja katsoi, että ei-julkiset tiedot olisivat poikkeus, ja ei-julkiset tiedot olisi lähtökohtaisesti eriytetty esimerkiksi suunnitelman liitteisiin, jolloin asiakirja olisi pääsääntöisesti julkinen. Työryhmässä oli kuitenkin kannatusta myös sille pilottihankkeen loppuraporttiin sisältyvälle ehdotukselle, jonka mukaan hoito- ja käyttösuunnitelman alkuosassa olisi tiivis julkinen osio ja suunnitelman muut osat olisivat ei-julkisia.

Nykyinen porotaloussuunnitelma on yksityiskohtaisempi kuvaus paliskunnasta. Hoito- ja käyttösuunnitelmien ei tarvitsisi sisältää niin yksityiskohtaisia tietoja kuin porotaloussuunnitelma.

Joka tapauksessa hoito- ja käyttösuunnitelmat voivat sisältää myös ei-julkista tietoa. Päädyttiin siihen, että olisi perusteltua säätää, että aluehallintovirasto (jatkossa Ruokavirasto) laatisi hoito- ja käyttösuunnitelmaa koskevan lomakkeen tai ohjeen. Se helpottaisi hoito- ja käyttösuunnitelman laadintaa ja ohjaisi myös julkisen ja ei-julkisen osan erottamiseen.

5. Luonnos: Hoito- ja käyttösuunnitelmia koskevat lainsäädäntöehdotukset

- Muokatus luonnoksen esittely: Johanna Wallius

Ministeriön edustaja Johanna Wallius piti esityksen otsikon aiheesta.

6. Keskustelua hoito- ja käyttösuunnitelmia koskevista päivitetystä ehdotuksista

Käytiin paljon keskustelua otsikon aiheesta. Kuulemisen osalta arvioitiin, mitä tarkoitetaan "vähäisyyskriteerillä". Lisäksi keskusteltiin siitä, johtaisiko kuulemisvelvoitteen laiminlyönti päätöksen kumoamiseen. Porotalouden edustajien taholta katsottiin, että paliskunnilla on jo nyt paljon kuulemiseen liittyviä tehtäviä. Kuulemisvelvoitetta ei pidetty tarpeellisenä hallituksen esityksen luonnoksessa esitetyssä muodossaan.

Nostettiin esiin ehdotus, jonka mukaan sanamuodon tulisi viitata paikallisten maa- ja metsätalousedustajien kuulemiseen, mikä kattaisi myös metsänhoitoyhdistykset.

Sekä porotaloutta että yksityisiä maan- ja metsänomistajia edustavat jäsenet katsoivat, että maanomistajien kuulemisvelvoite voitaisiin rajata koskemaan rakentamiseen ja ennallistamiseen liittyviä toimenpiteitä.

Saamelaiskäräjien edustaja totesi, että saamelaiskäräjille ja kolttien kyläkokoukselle pitäisi antaa mahdollisuus tulla kuulluksi saamelaisten kotiseutualueella. Hän ilmoitti palaavansa ehdotukseen.

7. Kuulemisista ja lisäkokouksista

Keskusteltiin lisäkokousten järjestämisestä.

Seuraavaksi työryhmä kuulee vielä Suomen Luonnonsuojeluliittoa 12.11.2024 Teams-yhteydessä. Päädyttiin pitämään ylimääräinen Teams-kokous työryhmälle ennen kuulemiskokousta klo 12:30-14. Tämän jälkeen ministeriöstä laaditaan kirjallisesti kommentoitava hallituksen esityksen luonnos. Päädyttiin siihen, että 15.11.-9.12.2024 on aikaa kommentoida kirjallisesti laadittua luonnosta.

Pidetään lisäksi ylimääräinen kokous 7.1.2025 klo 9-12 Teams-kokouksena.

8. Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen.